

**ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI
ÉRTÉKELÉSI ÉS VIZSGAKÖZPONT**

M

JAVÍTÓKULCS

a 2006/2007. tanévi

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANULMÁNYI VERSENY

első fordulójának feladataihoz

MAGYAR IRODALOMBÓL

Figyelem! Durva vagy súlyos helyesírási hibáért pontlevonás jár!

I. MŰISMERET, MŰVELTSÉG

1. Szerzők – művek – műfajok

Egészítse ki a táblázatot a hiányzó adatokkal! (Csak a teljes, hibátlan sor 1 pont.)

A szereplő neve	A szerző neve	A mű címe	A keletkezés kora évtizedes pontossággal	A mű műfaja
Pongrácz István	Mikszáth Kálmán	Beszterce ostroma	1894	regény, anekdotikus regény
Dimitri, Ledér	Vörösmarty Mihály	Csongor és Tünde	1830; nyomtatásban 1831	drámai költemény; kétszintes dráma, filozófiai mesejáték, dramatizált mese, emberiség-költemény, világdráma
Izméné	Szophoklész	Antigoné	Kr.e. 5.sz. (Kr.e. 441- ben mutatták be)	tragédia, konfliktusos dráma
Csepü Palkó, a tiszteletes két pej csikájának jó kedvű abrakolója	Petőfi Sándor	A helység kalapácsa	1844	eposz-paródia, vígeposz, komikus eposz, stílusparódia
Pernelle asszony	Molière (Jean-Baptiste Poquelin)	Tartuffe	1664, 1669 (bemutató)	komédia
Lenzskij, Olga	Puskin (Alekszandr Szergejevics)	Jevgenyij Anyegin	1823-1830	verses regény
Demirhám	Zrínyi Miklós	Szigeti veszedelem	1645-46	eposz, műeposz, barokk eposz
Simon és Mihál bán	Katona József	Bánk bán	1814, 1819	nemzeti dráma, középpontos dráma
Ali Csorbadzsi	Jókai Mór	Az arany ember	1872	regény (részben romantikus utópisztikus, részben realista)
Miltiádész, Tankréd, Kepler, Danton	Madách Imre	Az ember tragédiája	1859-60 megjelent: 1862	drámai költemény, kétszintes dráma, világdráma, emberiség-költemény

Elérhető pontszám	10
Elért pontszám	

2. Irodalmi földrajz

Nevezze meg az alábbi helységek/helyiségek/színterek irodalmi szöveghelyét!
(Hibátlan soronként 0.5 pont.)

Terek, színterek	Szerző	A mű címe
Brezina	Mikszáth Kálmán	Az a fekete folt
A vaáli erdő	Vajda János	A vaáli erdőben
Helsingőr	W. Shakespeare	Hamlet
Vauquer-panzió	Honoré de Balzac	Goriot apó
Lilliput, Brobdingnag, Laputa	Jonathan Swift	Gulliver utazásai

Elérhető pontszám	2.5
Elért pontszám	

3. Melyik magyar mű keletkezésében volt fontos szerepük a megjelölt irodalmi mintáknak? Nevezze meg az adott mű szerzőjét is!
(Csak a teljes és hibátlan sor 1 pont!)

	A magyar mű címe	A szerző neve
Goethe: Faust; Byron: Manfred, Káin; Shelley: A megszabadított Prométheusz...	Az ember tragédiája	Madách Imre
Bonfini krónikája, Hans Sachs, Franz Grillparzer, Kisfaludy Sándor feldolgozásai	Bánk bán	Katona József
Tasso: A megszabadított Jeruzsálem; Marino: A lerombolt Jeruzsálem	Szigeti veszedelem	Zrínyi Miklós
Goethe: Faust; Mozart: Varázsfuvola; E. T. A. Hoffmann: Az arany virágcserep; Shakespeare: Szentivánéji álom; Gergei Albert: Argyrus-történet	Csongor és Tünde	Vörösmarty Mihály

Elérhető pontszám	4
Elért pontszám	

4. Mutassa be az irodalmi lapokat, folyóiratokat a megadott szempontok szerint!

(Csak a teljes, hibátlan sor 1 pont.)

Cím	Évtized	Szerkesztők (legalább egy!)	Jellemzők (legalább kettő)
Erdélyi Múzeum	1814-1818	Döbrentei Gábor	Enciklopédikus igényű, európai tájékozódású folyóirat. Pályázatára írta Katona József a Bánk bánt.
Tudományos Gyűjtemény	1817-1841	Fejér György Vörösmarty Mihály	Tudományos, kritikai folyóirat, később az Akadémia közlönye. 1821-28 között szépirodalmi melléklapja a Szépliteratúrai Ajándék, 1828-tól a Koszorú.
Regélő Pesti Divatlap	1842-1844	Garay János Erdélyi János	Hetente kétszer megjelenő irodalmi Divatlap, utóda a Pesti Divatlap (1844-48), melynek Vachot Imre volt a szerkesztője és 45-ig Petőfi a segédszerkesztője.
Szépirodalmi Figyelő	1860-62	Arany János	A Kisfaludy Társaság hivatalos lapja, szépirodalmi, művészeti és kritikai hetilap.
Koszorú	1863-65	Arany János	Szépirodalmi, tudományos, kulturális ismeretterjesztő hetilap.
Budapesti Szemle	1857-1869	Csengery Antal	A hazai és az európai tudományos és kulturális élet legfrissebb eredményeiről tudósít.

Elérhető pontszám	6
Elért pontszám	

5. Mítoszok

Nevezze meg a jelvényei alapján a görög istenek nevét és feladatkörét!

(Minden jó sor 1 pont!)

Név	Jelvény	Feladatkör
Apollón	lant, babér	Az igazság, a jóslás istene, a múzsák vezetője
Hermész	szárnyas saru, kalap, hírnökbot, kakas	Az istenek követe, hírvivő. Az utazók patrónusa, a lelkek alvilági vezetője.
Pallasz Athéné	sisak, páncél, dárda, pajzs, gránátalma, olajfa, bagoly, kígyó	Az igazságosság istennője. A tudományok, mesterségek és a művészetek patrónája, városvédő.
Artemisz	holdsarló hajdísz, íj, nyíl, lándzsa, kutya, szarvas	A vadászat istennője, a tisztaság, szűziesség jelképe és védelmezője.

Elérhető pontszám	4
Elért pontszám	

6. Biblia

Mit jelentenek az alábbi fogalmak a Biblia kontextusában? Magyarázata legalább három információt tartalmazzon! (Válaszonként 1 pont!)

kánon: (görög: kanón 'nádszál, bot, mérópálca') jelentése mérték szerint való dolog. A klasszikus és a hellenisztikus filozófiában a szabály, a norma, a más dolgok számára mértékül szolgáló tökéletesség műszava. A bibliai szövegek tudós vizsgálata és véglegesítése.

próféta: (görög: próphétész 'Isten nevében szóló') olyan embert jelöl, aki Isten akaratának, tanácsainak hírnöke, értelmezője. Héber megfelelője a *nabi*, Istentől megszólítottat, elhívottat, küldöttet jelent. Célja az egyistenhit, a tiszta erkölcs, a zsidó nép fennmaradásának szolgálata. Küldetésük eszköze gyakran az álomlátás és kinyilatkoztatás (prófécia).

messiás: (héber: mássiáh, görög: krisztosz 'felkent') ószövetségi fogalom, mely eredetileg jelentette a szent olajjal felkent, tisztségükbe iktatott papokat, királyokat, prófétákat. Ézsaiás és Dániel próféta könyveiben összekapcsolódik a fogalom az eljövendő feltámadás és az ítélet napja jövendölésével.

apostol: ('küldött, követ') bizonyos feladatra kiválasztott és kiküldött ember, aki megbízóját képviseli. Jelenti Jézus tanítványait, akik látták őt feltámadása után, igehirdetéseikkel gyülekezetét megalapították.

apokalipszis: (görög: 'feltárás, kinyilvánítás') Az ókori héber és keresztény irodalom műfaja, amely vagy egy múltba helyezett személy szájába adja a jövendölést a jelenről (Ezékiel, Dániel), vagy a jelenben szól a várható jövőről (János). E jövendölés látomásként és kinyilatkoztatásszerűen jelenik meg.

Elérhető pontszám	5
Elért pontszám	

7. Összefüggések: alkotók – alkotások

Kik az alkotói az alábbi művészeti alkotásoknak? (Minden helyes sor 1 pont.)

Író	Mű	Zeneszerző
Balázs Béla	A kékszakállú herceg vára	Bartók Béla
Shakespeare	Machbet	Verdi
Berzsenyi Dániel	A magyarokhoz II.	Kodály Zoltán
Hoffmann	Diótörő	Csajkovszkij
Ibsen	Peer Gynt	Grieg

Irodalmi műalkotás	Kapcsolódó képzőművészeti alkotás	Alkotó
Mikes Kelemen: Törökországi levelek	II.Rákóczi Ferenc (festmény)	Mányoki Ádám
Arany János: Tetemrehívás	Tetemrehívás (festmény)	Gyárfás Jenő, Zichy Mihály
Madách Imre: Az ember tragédiája	Az ember tragédiája (illusztráció)	Zichy Mihály
Biblia	bármely helyes válasz elfogadható	

Elérhető pontszám	9
Elért pontszám	

II. ELMÉLETI ISMERETEK

1. Az irodalom műnemei

Töltse ki a táblázatot a megadott szempontok alapján!

(Minden helyesen kitöltött cella 0,5 pont. Minden értékelhető válasz elfogadható.)

	Líra	Epika	Dráma
A szó eredete	Görög líra: pengetős hangszer	Görög epikosz: 'elbeszélő'	Görög drán: 'cselekedni'
A szövegforma jellemzői	Többnyire magánbeszéd, monológ, jelzésszerűen tartalmaz epikus vagy drámai elemeket.	Elbeszéléssel, narrációval szerveződő szöveg (a szereplők megnyilatkozásai idézetek).	Párbeszédekben, dialógusokban szerveződik.
Szemléletformája	Érzelmeket, hangulatokat, gondolatokat fejez ki. A személyesség kivetülhet szerepekbe, tárgyakba.	Hagyományosan történetet beszél el (tere, ideje, szereplői, viszonyrendszere van).	Kölcsönösen létesített viszony a szereplők között (akciók).
Időszerkezete	Jelen idejű beszéd, de felidézhet múltat és elképzelhet jövőt.	Hagyományosan a múltban történt, már lezárult eseménysort mutat be.	Dinamikus, a jelenben változó viszony.
Kifejezés mód jellemzői	Megszerkesztettség, nyelvi sűrítettség (szóképek és alakzatok) jellemzik. Többnyire kötött beszéd (ritmus, rím, szótagszám, hang, szótag),	Ok-okozati viszonyok mentén előrehaladó eseménysor vagy jelképes, utalásos szövegvilág jellemzi.	Többnyire előadásra szánt mű, összetett művészet (mozgás, jelmez, díszlet, fény...)
			Elérhető pontszám 7,5
			Elért pontszám

2. Verstani ismeretek

Határozza meg és értelmezze az alábbi versek/versrészletek formáját, ritmusát, rímelését!
(Minden jó válasz 0.5 pont! Minden más megalapozott szövegértelmezés elfogadható.)

MEDDŐ ÓRÁN

*Belenézek a nagy éjszakába,
Alszik a föld, maga árnyékába';
Itt vagy amott csillagok röppennek:
Gondolatim is úgy jönnek-mennek*

*Gondolatom szappanbuboréki
Csillogók, mint odafenn az égi:
De töredék mindkettőnek útja –
Mind szétpattan, mielőtt megfutja.*

(Arany János)

MEDDŐ ÓRÁN

*Magam vagyok.
Nagyon.
Kicsordul a könnyem.
Hagyom.
Viaszos vászon az asztalomon,
Faricskálók lomhán egy dalon,
Vézna, szánalmas figura, én,
Én, én,
S magam vagyok a föld kerekén.*

(Tóth Árpád)

Verselési mód: ütemhangsúlyos
Sorfajta: tíz szótagos, háromütemű (4+4+2)
Rímképlet: páros rímű

A versforma értelmezése:
Arany János verse klasszikus formát mutat. A népköltészetből is ismert magyar verselés beleillik a 19. századi magyar romantika elvárásai horizontjába, az organikus népies-nemzeti költészet megteremtésének szándékába. A cím és a két versszak térbeli lokalizáltsága a teljesség hiányát erősíti.

HORATIUS: THALIARCHUSHOZ (részlet)

*Ne bánd, a holnap mit hoz; akármire
ébredt a sors, vedd tiszta haszonnak; és
ne vesd meg, ne kerüld, barátom,
a szerelem gyönyörét s a táncot*

(Szabó Lőrinc fordítása)

Verselési mód: időmértékes
Sorfajta: 2 nagy alkaioszi sor, 1 ötödfelés jambus, 1 kis alkaioszi sor

Strófaszerkezet: alkaioszi strófa

A versforma értelmezése:
Horatius gyakori, klasszikus versmértéke harmóniát alkot klasszikussá vált ars poeticájával: carpe diem /élj a mának; a jelenben élj, annak örömeit fogadd el.

Verselési mód: időmértékes
Sorfajta: laza jambikus lejtés, változó, kötetlenebb szótagszám

Rímképlet: fellazult rímszerkezet, keresztrím, páros rím és rímtelen sorok kombinációja

A versforma értelmezése:
Tóth Árpád verse már egy meglévő szöveg-hagyományhoz képest elmozdulást mutat, más poétikai hagyományhoz kapcsolódva a kötetlenebb forma, az eltérő sorhosszúság a melankolikus hangulatot, a magányt, megrekedtséget, az alkotás terméketlenségét juttatja érvényre.

BERZSENYI DÁNIEL: HORÁC (részlet)

*Holnappal ne törődj, messze ne álmodozz,
Légy víg, légy te okos, míg lehet, élj s örülj.
Míg szólunk, az idő hirtelen elrepül,
Mint a nyíl s zuhogó patak.*

Verselési mód: időmértékes
Sorfajta: 3 kis aszklepiadészi és 1 glükóni sor

Strófaszerkezet: aszklepiadészi strófa

A versforma értelmezése:
A versszerkezet és a bölcsesség horatiusi hagyományokat követ az antik gyakorlat szerint rímtelen formában. A Berzsenyi vers részlete egyben dekonstruálja is az idézett bölcséletet, a mulandóság képei leplezett kétségbeesést mutatnak.

Elérhető pontszám	8
Elért pontszám	

III. SZÖVEGELEMZÉS, MÚÉRTÉS

1. Motívumok

Értelmezze az alábbi égjelenség-motívumokat a kiemelt szövegrészekben! Nevezze meg a szerzőt és a címet is!

(Helyes és hiánytalan megoldás soronként 2 pont; 1 pont a szerző/cím helyes megnevezése, az értelmezés külön 1 pont. Bármely értékelhető válasz elfogadható.)

Szerző / Cím	Égi-motívum	Értelmezés
Ady Endre: Kocsi-út az éjszakában	„Milyen csonka ma a Hold , Az éj milyen sivatag, néma, Milyen szomorú vagyok én ma, Milyen csonka ma a Hold .”	A csonka Hold az egészlvúséget kérdőjelezi meg, a teljesség hiányát, a töredékességnek (fragmentáltságnak), a 20. századi modern életérzésnek a tapasztalatát fejezi ki.
Babits Mihály: In Horatium	„Nézz fel az égre: barna cigány ködök – nézz szét a vízen: fürge fehér habok örök cseréjükért hálásak... Minden e földön, minden a föld fölött folytonfolyású, mint csobogó patak s »nem lépsz be kétszer egy patakba«...”	A világ lényege az állandó mozgás, változás, megújulás. A ködök és más természetmotívumok a milétoziak bölcseletét, ill. Herakleitosz dialektikaelvét idézik, miszerint a kozmosz az őselemek folyamatos egymásba alakulásaként létezik.
Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség	„Olyan sokáig bámultam az égbolt gazdag csodáit hogy már pirkadt is keleten... Egy csipkefátyol látszott, amint a távol homályból gyémántosan aláfolly egy messze kéklő, pazar belépő, melyet magára ölt egy drága, szép nő...”	Az égi látomáshoz a megvilágosodás képzete kapcsolódik a szövegben, melynek lényege a világ- és önmegértés. A misztikus bál-élmény a karnevál-toposzhoz kapcsolódik, melynek hagyományos jelentése az életöröm, nevetés, tobzódás. Maya fátyla (egy csipkefátyol/csillagkép) azonban el/fel is fedheti a „végtelent”.

Juhász Gyula: Tiszai csönd	<p>„Az égi rónán ballag már a hold: Ezüstösek a tiszai hajók.</p> <p>Tüzeket raknak az égi tanyák, Hallgatják halkán a harmonikát.</p> <p>Magam a parton egymagam vagyok, Tiszai hajók, néma társatok!”</p>	<p>A lírai beszéd a természeti kép és a beszélő lélekállapota közti jelentésátvitel lehetőségét használja ki. A kép és a hang a lírai én horizontjában olvad egybe. A magány, nyugalom megrekedtség...élménye a részletek egymást megvilágító játékában jön létre.</p>
Tóth Árpád: Elégia egy rekettyebokorhoz	<p>„Tán mind elpusztulunk, s az elcsitult világon Csak miriád virág szelíd sajkája leng: Szivárvány lenn a fűben, szivárvány fenn az ágon, Egy néma ünnepély, ember- utáni csend, ...”</p>	<p>A Bibliában a szivárvány (az eget a földdel kötve össze) Isten megbékülésének, az emberrel kötött szövetségének a szimbóluma. Itt a szivárvány (fű és ág között) az ember nélküli, magába záruló természet békéjének a jelképe. Az emberi faj kipusztulása feltétele a természet öntudatlan harmóniájának.</p>

Elérhető pontszám	10
Elért pontszám	

2. Költői képek, alakzatok

2.1. A Balassi-líra milyen poétikai, képi jellemzőire játszik rá Kovács András Ferenc epigrammája? Hogyan értelmezhető a lírai beszélő és a természet kapcsolata? (A poétikai, képi jellemzők megnevezése versenként 1 pont. A lírai beszélő és természet kapcsolatának értelmezése szövegenként 1 pont.)

***Bánja, hogy hajnalban kell az
Szerelmesétől elmenni***

*Hajnalban szépülnek fák, virágok, füvek,
harmaton ha nap felkél,
Cseng szép madárszózat, vígan sétál sok vad
Reggel, hogy elmúlt éjjél,
Újul zöld bokor is, de nekem akkor is
Dolgom csak gond, bú, veszél.*

(Balassi Bálint)

***Hymnus matutinus
(Hajnali himnusz)***

*Ég ébredez, erdő, madár sem kesergő
Hajnalban ékes kertben;
Harmattal hintenek, újholdnak mindenek,
Fű sarjad, féreg serken...
Magam még fekünnék – örökre eltűnnék
Tebenned elkeverten.*

(Kovács András Ferenc)

Poétikai, képi jellemzők:

Balassi ütemhangsúlyos versében (3+3+3//4+3) a reneszánsz konvenciókat sűríti, képvilágában a növény- és állatszimbolikát, az átlelkésített természetet antropomorf jelentésekkel társítja: *harmat, újult zöld bokor...* – erotikus metaforákká válnak.

Értelmezés:

Az allegorikus olvasatban a lírai hős távozni kényszerül a „szerelmes” éjszaka után. A természet ébredésével ellentétben a szerelmi együttlétnek vége szakad.

Poétikai, képi jellemzők:

A második vers poétikai szempontból tudatosan rájátszik egy meglévő hagyományra, metaforáiban tovább hangsúlyozza az erotikus mozzanatok: *féreg serken...*

Értelmezés:

A csattanószerű zárlatban egy vallomás, újabb vágykép fokozza a természet ébredését.

Elérhető pontszám	4
Elért pontszám	

2.2. Nevezze meg és értelmezze az alakzatok szerepét az idézett szövegekben!
(Megnevezés és értelmezés feladatonként 1-1 pont)

*Kicsavarja a papírt az írógépből. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót.
Ír.*

*Kicsavarja a papírt az írógépből. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót.
Ír.*

*Kicsavarja a papírt az írógépből. Új lapokat vesz elő. Közibük rakja az indigót.
Ír.*

*Kicsavarja a papírt az írógépből. Húsz éve van a vállalatnál. Hideget ebédel.
Egyedül lakik.*

Wolfnének hívják. Jegyezzük meg: Wolfné. Wolfné.

(Örkény István: Trilla)

A szövegben jól nyomon követhető, hogy az ismétlés különböző szintjei (szavak, szó szerinti ismétlés, párhuzam, variációs ismétlés...) fejezik ki a monotonitást. A gyökeres lefokozás (redukció) következtében a novella műfaji jellegzetességei is jelzésszerűek maradtak.

Nyilatkozat

Torkig vagyok! Állandóan téves számokat tárcsázok. Hangom, ha a főnökömmel beszélek, reszketni kezd. Úgyszólván elvesztettem a munkakedvemet. Gimnazista kislányom átnéz rajtam. Jövőre ötvenéves leszek.

Ennélfogva alulírott dr. Stü Rudolf ünnepélyesen kijelentem, hogy ezen okmány aláírása hamis, aláírója csaló, akivel nem vagyok azonos.

Dr. Stü Rudolf s. k.

Az ellentézés a szöveg mélyebb struktúrájában rejlik (látszatellentét). Egyrészt a műfajok deformálásában (különböző szövegek: hivatalos szöveg, ill. novella egymásba fordítása) dokumentumparódiává válik, másrészt az önazonosság megkérdőjelezésében a névismétlés elkülönít, nem egységre hoz.

Elérhető pontszám	4
Elért pontszám	

3. Művek beszélgetése (szövegköztiség/intertextualitás)

Válaszoljon az alábbi kérdésekre Kosztolányi Halotti beszéd (1933) című verse alapján!
(Minden jó megoldás 1 pont. A válaszok egyenként legalább három tény/ tényismeretet/
információt tartalmazzanak!)

HALOTTI BESZÉD

Látjátok feleim, egyszerre meghalt
és itt hagyott minket magunkra. Megcsalt.
Ismertük őt. Nem volt nagy és kiváló,
csak szív, a mi szívünkhöz közel álló. De nincs
már.

Akár a föld.
Jaj összedőlt
a kincstár.

Okuljatok mindannyian e példán.
Ilyen az ember. Egyedüli példány.
Nem élt belőle több és most sem él
s mint fán se nő egyforma két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.
Nézzétek e főt, ez összeomló,
kedves szemet. Nézzétek, itt e kéz,
mely a kimondhatatlan ködbe vész
kővé meredve,
mint egy ereklye
s rá ékírással van karcolva ritka,
egyetlen életének ősi titka.

Akárki is volt ő, de fény, de hő volt.
Mindenki tudta és hirdette: ő volt.
Ahogy szerette ezt vagy azt az ételt
S szólt az ajka, melyet mostan lepecsételt
a csönd, s ahogy zengett füliünkbe hangja,
mint vízbe süllyedt templomok harangja

a mélyben lenn s ahogy azt mondta nemrég:
„Édes fiacskám, egy kis sajtot ennék”,
vagy bort ivott és boldogan meredt a
kezében égő, olcsó cigaretta
füstjére és futott, telefonált
és szőtte álmát, mint színes fonált:
a homlokán feltündökölt a jegy,
hogy milliók közt az egyetlenegy.

Keresheted őt, nem leled, hiába,
se itt, se Fokföldön, se Ázsiába,
a múltba sem és a gazdag jövőben
akárki megszülethet már, csak ő nem.
Többé soha
nem gyúl ki halvány-furcsa mosolya.
Szegény a forgandó, tündér szerencse
hogy e csodát újólág megteremtse.

Édes barátaim, olyan ez éppen,
mint azaz ember ottan a mesében.
Az élet egyszer csak őrája gondolt,
mi meg mesélni kezdtünk róla: „Hol volt...”,
majd rázuhant a mázsás, szörnyű mennybolt
s mi ezt meséljük róla sírva: „Nem volt...”
Úgy fekszik ő, ki küzdve tört a jobbra,
mint önmagának dermedt-néma szobra.
Nem kelti föl se könny, se szó, se vegyszer.
Hol volt, hol nem volt a világon egyszer.

3.1. Milyen szöveghagyományt idéz meg a vers címe és néhány szövegrészlete?

A Kosztolányi-vers a címben párbeszédet kezdeményez az első magyar összefüggő szövegelemmel, az 1200 körül írt *Halotti beszéd és Könyörgéssel*. A cím mint idézet értelmezhető, egy hétszáz éves hagyományhoz, illetve a nyelvi eredethez kapcsolja a 20. századi alkotást. Emellett egy témát és egy műfaji alakzatot jelöl meg: a temetési prédikáció alakzatát.

3.2. Szövegrészek kiemelésével csoportosítsa és értelmezze Kosztolányi versbeszédének nyelvi rétegeit a megadott szempontok alapján!

3.2.1.a) a temetési prédikáció idézetei a szövegből:

„Látjátok feleim,”
„Okuljatok mindannyian e példán.”
„Ilyen az ember.”
„Nézzétek e főt,”
„Nézzétek itt e kéz,”
„Édes barátaim, olyan ez éppen,”

3.2.1.b) a stílus és a műfaji alakzatok értelmezése:

A megszólító formulák, a gyászolókhoz/olvasókhoz fordulás többes szám második személyű gesztusa a közvetlenség mellett a pátoszt, az emelkedett szituációt és hangulatot is előhívja. Megerősíti a közös emberi sors biblikus vonatkozásait, az emberi mulandóság általános érvényességét. A HB retorikájában a túlvilágra irányul a figyelem, a temetés csak alkalom, hogy a tanítás elmondható legyen.

3.2.2.a) a hétköznapi nyelv fordulatai a szövegből:

„*Megcsalt...; Nem volt nagy és kiváló...; ő volt.*”
„*Ahogy szerette ezt vagy azt az ételt, / s szólt az ajka.../ ahogy azt mondta nemrég: / „Édes fiacskám egy kis sajtot ennék” / vagy bort ivott... / futott, telefonált...*”

3.2.2.b) a stílus értelmezése:

Az egyediség, egyszerűség a hétköznapiság megidézésével és reflektálásával depoetizálja a tragikus emelkedettséget, felmutatva és felismerve az önmagában vett én értékeinek nézőpontját. Az ember egyedisége individuális értelmezést kap, nem külső instanciákhoz mért értéként bomlik ki, hanem önmagában értékes, a maga tökéletlenségében.

3.2.3.a) a romantikus én-toposzok idézetei a szövegből:

„*...kincstár.../ Egyedüli példány.../ fán se nő egyforma két levél.../ egyetlen életének ősi titka... de fény, de hő volt./ Mindenki tudta és hirdette: ő volt./ homlokán feltüindökölt a jegy,/ hogy milliók közt az egyetlenegy.*”

3.2.3.b) a toposzok értelmezése:

A „kincs”-et a *Boldog, szomorú dal* értelmezőjeként is olvashatjuk: megerősíti az egyedi létezés tapasztalatát, a mulandósággal való szembenézést, a halál felől értéként látott életet. A „falevél” toposz a kozmikus fa részeként az én világát az egész részeként fogalmazza meg, de az elkülönülő jelentést is hordozza. Az öröklét ciklikus megújulásával ellentétben (lehull és újasarjad) az én mint mikrokozmosz nem megismételhető (a kihajtott már másik levél). A „fény” a romantikában az élet a halál mellett, a tisztaság, az egyéni kiválasztottság képe. A „szín” a fény megjelenési formája, mert a színekhez a különböző kultúrákban különböző jelentések társulnak.

3.2.4.a) a mese beszédfordulatainak idézetei a szövegből:

„*se itt, se Fokföldön, se Ázsiába/ a múltba sem és a gazdag jövőben.../ tündér szerencse.../ Hol volt/ ...Nem volt.*”

3.2.4.b) a mese és az emlékezet egymásba játszásának értelmezése:

A mese retorikai kódjai a mitizált térbeli, időbeli megismételhetetlenséget emelik ki, ill. a megalkotottság, a fikcionalitás jelentésrétegeit emelik be a szövegbe. A feledéssel szemben pusztán az emlékezetre hagyatkozás marad, de az „örző” emlékezet mellett hangsúlyosabbá válik a mesévé alakítás deformáló ereje, a „hiányok” szépítő kitöltése. A mesemondás emlékező technikája magában kódolja a végső pusztulás elkerülhetetlenségét: nem teremődhet újjá, az emlékezetben is másik „levél/virág” születik.

Elérhető pontszám	9
Elért pontszám	

4. Stílustörténeti megközelítés

Milyen szemléletet közvetítenek a szövegek nyelvi-stilisztikai vonásai?
(A kiemelt szempontokra helyes válaszonként 1 pont adható! A megadott lehetséges válaszok csak tájékoztatásul szolgálnak.)

4.1. „*Gondold meg, keresztény ember, mit éreznek akkor magokban a bűnös emberek, mikor megtekintik, hogy egész világ előtt Istennek angyali előtt legtitkosabb vétkeik kitudódnak? Mikor fejek felett látják az igaz bírónak hangját, mellettek a vádló Sátánnak agyarkodását, alattok a szája-nyitott pokolnak rettenetességét; és eszékbe veszik, hogy el nem rejtezhettek, el nem futhatnak, mentséget sem találnak. Mikor meggondolják, hogy a bíró mindenható, kinek ellene nem állhatnak; hajolhatatlan, kit meg nem engesztelhetnek; véghetetlen bölcsességű, kit meg nem csalhatnak.*”

4.1.1. A mű szerzője és címe (vagy a műfaj megnevezése): Pázmány Péter: Az utolsó ítéletnek rettenetességéről (a „prédikáció” is elfogadható)

4.1.2. A stílus és a fontosabb stíluseszközök megnevezése: A barokk; stílusjegyei a vallásos elmélyültség és az érzéki hatáskeltés kettősségéből vezethetők le. Jellemzőik: monumentalitás, éles ellentétek és párhuzamok egymás melletti megjelenítése, körmondatok; a meghökkenítő, fantasztikus kedvelése; heroizmus, pátosz, dekorativitás, gyönyörködtetés...

4.1.3. A nyelvi-stilisztikai jellegzetességek szerepe az idézet jelentésében:

A terjedelmes idézet Krisztus eljövételét készíti elő, mindent az egyetemes isteni világregend összefüggésében értelmezve (innen a heroizmus, pátosz). Az éles ellentétek a jó és rossz összeütközésének állandósult színtereként értékelik az emberi lélek terét. A meghökkenítés alkalmas a figyelem fenntartására, de a korabeli olvasó hitének próbatételére is.

4.2. „*Még gyilkosságok is estenek, ezeket pedig a jancsárok, görögök és örmények követték, de már most legkisebbet sem hallani. Estve kiki sétálhat az utcákon, semmitől nem tarthat. A való, hogy mink is sokan vagyunk, de legkisebb dolog ha történnék, a kapunkon lévő 30 jancsár megtanítaná azokat, akik valamely garázdát akarnának indítani. Nem is lehet már csendesebb hely, mint ahol mi lakunk – estve idegen jancsárt, se görögöt nem látunk, noha a szép időkből 11 óráig is kint vagyunk.*”

4.2.1. A mű szerzője és címe: Mikes Kelemen: Törökországi levelek (37. levél)

4.2.2. A stílus és a fontosabb stíluseszközök megnevezése: A rokokó; kedveli a formai virtuozitást, a szellemességet, a báj, apró képeit a könnyedség és a kecsesség jellemzi.

4.2.3. A nyelvi-stilisztikai jellegzetességek szerepe az idézet jelentésében:

A fiktív levélrészlet társalgó, csevegő hangnemét finom humor is átszövi, kiemelve az érdekes furcsaságokat; a kicsinyítésre való hajlamban az intimitás megjelenítésének a szándéka tükröződik. A gördülékeny, kötetlen előadásmódot, a személyességet fokozza a természetes nyelvi kifejezésmód, az erdélyi köznyelv áthallása. A rokokó létélménye az emberi élet alapvető problémamentessége, ezért megelégszik az élet apró örömeivel.

4.3. „*Mit tehet arról a drága hegy, ha kincseit belőle nem szedik; mit tehet róla a magyar nyelv is, ha fiai őtet sem ékesíteni, sem nagyítani, sem felemelni nem akarják. (...)*

Jegyezd meg e nagy igazságot! Hogy soha a földnek golyóbisán egy nemzet sem tehette addig magáévá a bölcsességet, mélységet, valameddig a tudományokat a maga anyanyelvébe be nem húzta. Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem.”

4.3.1. A mű szerzője és címe: Bessenyei György: Magyarország

4.3.2. A stílus és a fontosabb stíluseszközök megnevezése: A klasszicizmus a józan mértéktartást, a hagyomány által szentesített poétikai szabályok normaszzerű betartását követelte meg: világos, áttekinthető mondatszerkesztés, választékos nyelvhasználat, ízlést csiszoló műgond, formai tökélyre törekvés jellemzi. Kerüli a fölösleges díszítést, a világos, logikai érintkezésen alapuló metonímiákat kedveli.

4.3.3. A nyelvi-stilisztikai jellegzetességek szerepe a jelentésben:

Szinte kizárólagos esztétikai normája a horatiusi *Ars poetica* egyik alapelve: a tanítás és gyönyörködtetés együttes érvényesítése. A tanítás és gyönyörködtetés egyensúlyát vallva a létezés nagy összefüggéseit vizsgálja. Az embert elsősorban mint gondolkodó lényt határozza meg, nyitott az emberi lét kollektív oldala iránt. A valóságosság, hihetőség igényével lépett fel. A fantázia szerepének jelentős csökkenése jellemzi.

4.4. *„Mint omlik a zápor kívül, mint csapdossa az üveget. Vak setéség fekszik a falun. – Mely édesdeden esik ezen keskeny kamrácskában a pislogó, gyenge világnál a beszélgetés, mely jóízűen esik itten belőlről hallgatni az eső zuhogását és közel öszveszorolni jó barátnémmal...*

Ó, barátném (megfogá egyszerre nagy indulattal kezemet), a gyötrelmek és gyönyörűség határosak, és minden szempillantásban öszvetalálkoznak. A szerelem a legnagyobb tetője a boldogságnak, de változhat a boldogtalanság legmélyebb örvényévé.”

4.4.1. A mű szerzője és címe: Kármán József: Fanni hagyományai

4.4.2. A stílus és a fontosabb stíluseszközök megnevezése: A szentimentalizmus; képhasználatának egyik legfontosabb jellemzője a természet középpontba állítása. Gyakran átlépi a műfaji határokat, mindent a líra irányába mozdít el. A személyesség, a formai kísérletezés, a megformálás töredezettsége jellemző.

4.4.3. A nyelvi-stilisztikai jellegzetességek szerepe az idézetben:

A szentimentalizmus az ember érző lény voltát hangsúlyozza, aki olyan magasabb rendű boldogságra vágyik, amely messze meghaladja a földi létezés lehetőségeit. Ezért az emberi létezést problémásnak tekinti, megváltoztathatatlannak, innen erednek cselekvésképtelen hősei és a mindent átható melankólia.

Elérhető pontszám	12
Elért pontszám	

IV. A VÁLASZTOTT TÉMA

(Ez a feladat a II. fordulóban kifejtendő témakörre vonatkozik!)

1. Fogalmazzon meg három szakmai problémát, amelyben segítséget kérne a téma szakértőjétől!

(Minden színvonalas kérdés 1 pont.)

1.

2.

3.

2. Nevezzen meg négy fontosnak tartott művet a választott téma szakirodalmából (monográfia, tanulmány) a szerző és a cím együttes megjelölésével! (Ne említsen lexikonokat, tankönyveket, általános irodalomtörténeti vagy elméleti kézikönyveket!)

1.0,5

2.0,5

3. 0,5

4.0,5

Elérhető pontszám	5
Elért pontszám	

ÉRTÉKELÉS

(A dolgozatot javító tanár tölti ki.)

Feladatok	Elérhető	Elért
	pontszám	
I. MŰISMERET, MŰVELTSÉG		
1. Szerzők – művek – műfajok	10	
2. Irodalmi földrajz	2.5	
3. Előképek, hatástörténet	4	
4. Lapok, folyóiratok	6	
5. Görög mitológia	4	
6. Biblia	5	
7. Összefüggések: alkotók – alkotások	9	
II. ELMÉLETI ISMERETEK		
1. Az irodalom műnemei	7.5	
2. Verstani ismeretek	8	
III. SZÖVEGELEMZÉS, MŰÉRTÉS		
1. Motívumok értelmezése	10	
2. Költői képek, alakzatok		
2.1. Képek és értelmezésük	4	
2.2. Alakzatok és értelmezésük	4	
3. Művek beszélgetése (szövegköztiség/ intertextualitás)	9	
4. Stílustörténeti megközelítés	12	
VI. VÁLASZTOTT TÉMA		
Összesen	100	